

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет культури і мистецтв
Кафедра образотворчого мистецтва і дизайну

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ В ДЕКОРАТИВНІЙ
КОМПОЗИЦІЇ ЗАСОБАМИ ГУАШІ

Кваліфікаційна робота (проект)

Пояснювальна записка

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Виконала: здобувачка 13-421 групи
Спеціальності: 023 Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація
Освітньо-професійної програми
Образотворче мистецтво, декоративне
мистецтво, реставрація
Смірнова Маргарита Олександрівна

Науковий керівник: к.п.н., доцент
Ракович В.В.

Рецензентка: засновниця і керівниця
Мукачівського літературно-мистецького
музею Рибар Т.С.

Івано-Франківськ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Декоративна композиція в техніці гуашевого живопису	5
1.1. Декоративна композиція як жанр живопису	5
1.2. Засоби виразності гуаші при створенні декоративної композиції	7
РОЗДІЛ 2. Створення декоративної композиції в техніці гуашевого живопису	9
2.1. Засоби створення художнього образу в декоративній композиції.....	9
2.2. Послідовність виконання декоративної композиції засобами гуаші.....	11
ВИСНОВКИ	13
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	14

ВСТУП

Декоративний живопис надає митцю широкі можливості для висловлення свого задуму при створенні своїх картин. Саме декоративні прийоми зображення роблять твір художника впізнаним, неповторним. З іншого боку, декоративний живопис є дуже часто зрозумілим і близьким для глядача. Стилізовані зображення на картинах спрощуються до зрозумілих геометричних форм, колірна гама обирається яскрава і символічна – все це є інструментами художника, за допомогою яких він спонукає глядачів відчутти саме той спектр емоцій або асоціацій, які і заклав у свою роботу.

У сучасному мистецтві існує безліч художніх напрямків, у кожного з яких є своє призначення, свої особливості. Творчість художників спрямована на те, щоби задовольнити естетичні потреби людства. В наш час велика кількість людей прагне прикрасити свої оселі, свої приватні фірми в індивідуальному стилі, у тому числі, використовуючи твори декоративного мистецтва для оздоблення інтер'єрів. Тому існує великий попит на декоративні роботи, які є виразними, яскравими, зрозумілими для глядачів. Саме твори декоративного мистецтва відповідають такому попиту. Саме тому, темою нашої кваліфікаційної роботи обрано «Формування художнього образу в декоративній композиції засобами гуаші».

Мета роботи полягає у створенні декоративної композиції у техніці гуашевого живопису.

Згідно сформованої мети було поставлено наступні **завдання**:

- проаналізувати мистецтвознавчу та методичну літературу з предмету дослідження;
- розглянути поняття декоративного живопису як жанру мистецтва;
- охарактеризувати основні елементи декоративної композиції;
- розкрити художні та декоративні засоби для зображення створюваної композиції;
- визначити етапи створення декоративної композиції засобами гуаші.

Об'єкт дослідження: процес виконання декоративної композиції.

Предмет дослідження: особливості створення декоративної композиції засобами гуаші.

Методи дослідження: аналіз теоретичних літературних джерел з обраної теми, складання характеристики основних елементів композиції, опис процесу створення декоративної композиції засобами гуаші.

Структура роботи: структуру пояснювальної записки до кваліфікаційної роботи складають вступ з двома розділами й двома підрозділами, висновки та список літератури.

РОЗДІЛ 1 ДЕКОРАТИВНА КОМПОЗИЦІЯ В ТЕХНІЦІ ГУАШЕВОГО ЖИВОПИСУ

1.1. Декоративна композиція як жанр живопису

Одним із напрямків образотворчого мистецтва є декоративний живопис. Призначенням такого живопису є, перш за все, прикрашання. Декор, *décor* (лат.) – «гідна благородність». У сучасному мистецтві декором називають особливий вид композиції художній сенс якої полягає у взаємозв'язку з оточуючим середовищем – простором, об'ємом, площиною, форматом, текстурою, масою об'єкта, який декорується [1, с. 12].

Декоративна композиція має найвищу ступінь виразності. Така виразність досягається через використання засобів декоративного живопису. Першим важливим елементом декоративної композиції є логічна композиційна побудова, що щільно пов'язана з форматом роботи. Саме формат і розмір твору декоративного живопису визначає його призначення. Це може бути як маленька картина для оформлення робочого простору людини, так і велика робота для оформлення квартири-студії або шкільної аудиторії. Важливою відмінністю декоративної композиції є її призначення. Якщо твори станкового живопису створюються з метою розкриття певної творчої ідеї художника, і дуже часто для експозиції такої роботи шукають необхідного розміру і висоти виставкові зали, то декоративні композиції створюють вже з метою вписати їх у певні простори (кімнати, кав'ярні), тобто думають про їх призначення [8]. Другий елемент декоративної композиції щільно пов'язаний з першим – це цілісність композиції. Робота повинна сприйматися як єдине ціле, а не набір окремих намальованих предметів. Тут одразу потрібно думати і про тип ліній, і про декоративне рішення кожного предмету, і ступінь стилізації об'єктів, і колірне рішення.

Під час створення ескізу декоративної композиції художник звертається до такого прийому, як стилізація та спрощення форм предметів. «...Стилізація – узагальнення та спрощення фігур по рисунку і кольору, приведення фігур в зручну для орнаменту форму...» [13, С. 13]. За допомогою виразності обраних ліній митець вміло передає на полотні найважливіші риси певного об'єкту так, що глядач сприймає цей об'єкт побачивши лише декілька ліній. При цьому художник може не промальовувати деталі об'єкту. Наступний елемент декоративної композиції – це відмова від об'єму предметів, часткова або повна, та підсилення характерних особливостей предметів. Це також дуже виразні прийоми, які використовують художники-декоративники. При цьому не завжди об'єм предметів повністю відсутній, часто художники натякають на об'ємність предметів за допомогою декількох плям або чітким розмежуванням колірних площин [15]. Далі при створенні декоративної композиції використовуються прийоми стилізації та декору. Для цього внутрішній простір предметів розділяється на площини, які будуть заповнюватись різними кольорами [7, с 42].

Кожен художник, який працює над декоративними композиціями, має неперевершене відчуття ритму. Ритмічність в композиції досягається через колір, форми, відстані між предметами. Найкраще розглядати приклади ритмічності в декоративних композиціях на прикладі орнаментів [9].

Зазначимо, що не менш важливим, а, можливо, і найважливішим елементом декоративної композиції є колір і сполучення кольорів. «...Декоративно-прикладне мистецтво та народне малярство найчастіше послуговуються тільки локальними кольорами, не включаючи все розмаїття живописних відтінків...» [14, с. 23].

Усім відомо, що колірне рішення художнього твору першим впливає на глядача. Тому декоративні композиції завжди мають колірну виразність. Це досягається шляхом використання обмеженої, але яскравої гами кольорів, при чому перевага надається основним кольорам. Іноді в декоративному

мистецтві використовуються лише основні кольори: червоний, жовтий, синій і зелений. В нашій роботі приділяється особлива увага колірному рішенню.

1.2. Засоби виразності гуаші при створенні декоративної композиції

Декоративні композиції виконуються з використанням різноманітних матеріалів: гуашевих та акрилових фарб, акварелі, олівців, фломастерів, лінерів та ін. В даній роботі використані гуашеві фарби, як найтрадиційніший матеріал для декоративного живопису. Саме гуаш використовували в епоху Середньовіччя в Європі для виконання книжкових мініатюр. В епоху Відродження гуашню малювали ескізи, а також мініатюрні портрети. Термін «гуаш» виник у XVIII столітті у Франції [10, с. 58].

Техніка гуаші, як і акварельна техніка, є самостійною технікою у живописі. Гуашеві фарби виготовляють, змішуючи розчинний пігмент, клей і білила. Завдяки присутності у фарбах білил гуашеві фарби після висихання тм'яніють і світлішають. Цю властивість художники завжди враховують у своїх роботах. Гуашеві фарби непрозорі, тому в роботі можна використовувати їх покривні властивості, навіть перекриваючи темні фарби світлими. Також такі властивості гуаші надають можливість виправляти роботи в процесі. Гуашеві фарби є водорозчинними, тому фарби можна розмивати у тих місцях, де необхідно виправити роботу. Ця властивість притаманна і акварельним фарбам, але гуашеві фарби мають перекривні властивості, що дуже зручно при малюванні, наприклад, білків. Таку ж властивість мають олійні і акрилові фарби [8].

Сучасні художники використовують техніку гуаші для виконання ескізів, а також для створення різноманітних робіт: живопис природи, живопис натюрмортів, виконання композицій різноманітних форматів. А також гуашеві фарби широко використовують художники-оформлювачі в театрі та кіно, художники-модельєри одягу, взуття і аксесуарів. У техніці

гуаші працюють художники, які створюють картини і мініатюри для інтер'єрів різноманітного призначення [9].

Низка сучасних українських художників працює в техніці гуашевих фарб. Наприклад, Марія Левитська – театральна художниця-постановниця і художник костюмів; Ігор Некраха, Володимир Тимошенко, Володимир Іванов, Леонора Якимашенко.

Марія Левитська – народна художниця України. Працює художником-постановником на кіностудіях і в театрах, а також художником костюмів. В своїх роботах часто використовує гуашеву техніку. Цю техніку вона створила безліч ескізів костюмів для театральних і оперних постановок [1]. Також Марія створює картини у гуашевій техніці. Її роботи відрізняються особливою колористикою і виразністю.

Ігор Некраха – український художник-пейзажист, який також працює гуашевими фарбами. Він створив велику кількість пейзажних робіт краєвидів України, використовуючи особливості гуашевих фарб. На його полотнах можна побачити українське небо в різні пори року і в різні часи доби.

Володимир Іванов – український художник-гіперреаліст, який частину своїх робіт виконує в техніці гуашевих фарб. Його вміння передавати світло і тіні за допомогою площин дійсно вражає, і це він робить, у тому числі. І гуашевими фарбами.

Володимир Тимошенко – молодий український художник, який вже набув визнаності, також працює в техніці гуаші. Його роботи мають примітну відмінність – в усіх них неперевершено зображено гру світла і тіні, його роботи називають «сонячними» [12, с. 21].

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що у сучасному живописі гуаш посідає достатньо важливе місце.

РОЗДІЛ 2. СТВОРЕННЯ ДЕКОРАТИВНОЇ КОМПОЗИЦІЇ В ТЕХНІЦІ ГУАШЕВОГО ЖИВОПІСУ

2.1. Засоби створення художнього образу в декоративній композиції

Перетворення реалістичного зображення шляхом стилізації в декоративні художні образи, відбувається завдяки роботі художника над такими елементами композиції, як формат, площина, матеріали (холст, гуашеві фарби), лінії, ритмічність, пропорції, колір. В даній роботі надано перевагу такому прийому, як зображення предметів площинами, що схематично відображає їх об'єм. Для досягнення такого ефекту якнайкраще підходять непрозорі щільні фарби – гуаш. У техніці гуаші європейські художники працюють ще з кінця XVIII століття, а в європейських мініатюрах ці фарби використовувались вже у Середньовіччі. У техніці гуаші працювали такі відомі художники, як Вінсент Ван Гог, Ежен Делакруа, Ганс фон Бартельс, Ганс Гофман та ін. Наступний декоративний прийом, використаний в розробленій художній композиції, це схема використаних кольорів. З метою надання твору виразності обрано групи кольорів, які здатні передати атмосферу роботи, а саме – сезон.

Кожен митець перед створенням нової декоративної композиції комплексно вирішує, якими саме засобами композиції він буде втілювати свій задум у художній твір. Цей процес ніколи не буває лінійним: ніхто з художників не думає послідовно про кожен з елементів декоративної композиції, не прораховує скільки буде етапів. Увесь процес проектування художнього витвору виникає одночасно, а потім нанизуються деталі. Але, все одно, можна послідовно описати, з чого саме складається творчий задум художника [3, с. 10].

На першому етапі виникають питання формату і розміру роботи, ідеї роботи і матеріалів, що будуть використані. Для декоративного живопису

важливим буде формат роботи, адже це щільно пов'язано з призначенням декоративного твору. Якщо необхідно прикрасити певний інтер'єр, то потрібно чітко уявляти, в який саме простір буде вписано дану роботу: площа приміщення, його висота, освітленість, колірне рішення приміщення. Також попутно вирішується чи надавати твору статичності, чи динамічності. Якщо декоративна композиція повинна викликати відчуття статичності, то краще обирати горизонтальний формат, якщо потрібна динамічність, то обирається вертикальний формат, Слід не забувати, що додаткової динамічності надає асиметрія в творі, а додаткової статичності – симетрія [14].

Під час створення робочого ескізу художник вирішує якими засобами композиції він зробить свою роботу виразною, неповторною. Насамперед, вирішується тема твору, потім ступінь стилізації предметів, форма і спосіб передачі об'ємності предметів, колористичне рішення тощо. Усе це паралельно підпорядковується поняттю цілісності композиції. Виконуючи попередні ескізи, художник шукає найкращі варіанти втілення свого задуму.

Серед декількох варіантів ескізів обирається такий, який відповідає якнайкраще задуму художника і композиції декоративного твору. У такому ескізі чітко видно цілісність композиції, гармонійно поєднані кольори, відчувається ритмічність роботи, статико-динамічність відповідає формату твору.

Наступним етапом створення декоративної композиції є вирішення декорування предметів композиції. Кожен предмет необхідно зобразити або схематично-об'ємним, або повністю плоским. Далі художник вирішує як він буде передавати фактуру предметів на полотні. Це в декоративній композиції зображується за допомогою ліній, шарів фарб або обирається особлива поверхня полотна. При цьому, в декоративній композиції часто текстура поверхні полотна заздалегідь обирається таким чином, щоб досягти саме того враження від твору, який закладає митець [9].

Окремим важливим елементом декоративної композиції є колористичне рішення твору. Як зазначалося вище, у декоративному

мистецтві використовується обмежена, але яскрава гама кольорів. Це, як правило, основні кольори. Часто додаються до композиції білий колір (як тло) та чорний (як тло, або контур предметів).

Таким чином, окремо може виступати коричневий колір: або замість одного з основних кольорів, або як додатковий колір, або як відтінок. Часто в декоративній композиції використовуються обмежені гами кольорів, або, навіть, один-два кольори. Такі роботи мають певну графічну виразність. Також часто використовують чорно-білі декоративні композиції, в яких на перший план виходять ритм, форми об'єктів.

2.2. Послідовність виконання декоративної композиції засобами гуаші

У даній роботі виконано декоративну композицію, яка складається з двох частин, що розташовані горизонтально, полотна розмірами 80 см на 30 см. Тема декоративних робіт – це підвіконня у різні пори року: взимку та восени. Горизонтальний широкий формат композицій буде викликати у глядачів відчуття спокою, стабільності, врівноваженості. Тема підвіконня з наборами предметів, що відображають стан різних пор року є достатньо актуальною тому, що дуже часто необхідно прикрашати стіни приміщень, в яких немає справжніх вікон. А зміни пор року на малюнках дають можливість глядачам зануритися в улюблену пору року. Тема підвіконня розкривається багатьма українськими художниками: Володимиром Титуленко, Павлом Македонським, Михайлом Теремило, Леонідом Павленко та ін [12].

На першому етапі було обрано формат робіт і матеріали. Роботи будуть виконуватись на полотнах формату 80 см на 30 см. Матеріали – художні гуашеві фарби. Ці фарби непрозорі, рівномірно розподіляються по поверхні та водночас не приховують фактуру полотна. Така шорсткувата поверхня надає декоративним творам певного шарму.

На другому етапі виконується декілька ескізів. Спочатку на малих форматах з метою пошуку врівноваженості композиції, цілісності композиції. Потім виконуються ескізи натурального формату з метою промальовування деталей. Останні ескізи виконуються з метою пошуку колірної рішення. Для кожної з картин було обрано певну гаму кольорів з урахуванням сезону, який буде зображено. Для картини підвіконня взимку обрано холодний синій відтінок, холодний темно-червоний відтінок, зелений смарагдовий і холодний жовтий відтінок. Для картини осіннього підвіконня обрано теплий тьмяно-блакитний відтінок, помаранчевий колір, жовтий колір і теплий коричневий колір [2, с. 121].

На третьому етапі переносяться ескізи композицій на полотні простим олівцем. Промальовуються дрібні елементи кожного з предметів композиції. Остаточо аналізується композиція кожного малюнку на предмет тематики композицій цілісності, пропорцій, ритму, промальовуванню дрібних елементів.

На четвертому етапі виконується промальовка кольорами. Використовуються обрані для кожної композиції кольори, а в якості нюансів додано у невеликій кількості інші кольори. Для зимової композиції – це рожевий і фіолетовий кольори, для осінньої композиції – це теплий рожевий і вишневий відтінки [5].

На п'ятому етапі відразу промальовуються схематичні тіні відповідних кольорів. Для зимової композиції тіні виконуються світло-бузковим відтінком, для осінньої – тьмяним світло-блакитним.

На шостому етапі виконуються плямові промальовки кожного предмету з метою позначення умовного об'єму предметів. Для цього використовуються відтінки кольорів значно світліші за основний колір предметів.

На сьомому етапі виконується розташування схематичних білків на блискучих предметах. Для цього використовується білий колір.

Таким чином, кожна з композицій предметно і колористично відображає свою пору року.

ВИСНОВКИ

У даній роботі описано досвід художників, які працювали або працюють у техніці гуаші. Проаналізовано літературу про декоративну композицію та виділено основні елементи декоративної композиції. Це - логічна конструктивна побудова, цілісність композиції (поєднання пропорцій, ритму, ліній, плям) та яскравість кольорів. Визначено, що техніки гуаші використовувались в Європі ще з епохи Середньовіччя. Такі фарби використовувались для зображення мініатюр або для ілюстрацій книжок. Гуашеві фарби мають високі покривні властивості, що надає можливість художникам працювати ними, накладаючи один шар на інший. Розглянуто поняття декоративного мистецтва як жанру мистецтва. Це особливий вид мистецтва, покликаний прикрашати оточуюче середовище, наприклад, інтер'єри будинків, офісні приміщення. Художники, які створюють картини в декоративному стилі, завжди враховують смаки майбутніх покупців. Охарактеризовано елементи композиції у декоративному мистецтві. Це пропорції, ритм, сілуети, лінії, колір, декорування. Розкрито художні та декоративні засоби для зображення створюваної композиції. Це - тема твору, ступінь стилізації, вид декорування, схематичне зображення тіней, ретельний вибір колірної гами для композиції. Відмічено, що сучасні художники широко використовують техніку гуаші для створення пейзажів, натюрмортів, портретів, різноманітних декоративних композицій, для створення попередніх ескізів робіт, для малювання ескізів сценічних костюмів, тощо. Розроблено декоративну композицію, що складається з двох полотен на тему «Підвіконня у різні пори року».

Визначено сім етапів створення декоративної композиції і описано у чому полягає сутність кожного етапу, описано які саме групи кольорів використовуються для створення кожного з двох полотен.

Наприкінці слід зазначити, що декоративний живопис це один з найцікавіших напрямків мистецтва, який має широкі можливості для втілення творчих задумів митців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксёнова Алина, История искусств. Просто о важном. Стили, направления и течения. К.: Форс Україна, 2022. 208 с.
2. Реферат Декоративний живопис. URL: <https://ukrbukva.net/61531-Dekorativnaya-zhivopis.html> (дата звернення 22.02.2023)
3. Декоративний живопис URL: <https://aliana.com.ua/2023/02/dekorativnij-zhivopis/> (дата звернення 22. 02. 2023)
4. Особливості та види декоративної композиції URL: <https://kafedra.com.ua/osoblyvosti-ta-vydy-dekoratyvnoyi-kompozytsiyi/> (дата звернення 23.02.2023)
5. Композиція в декоративному мистецтві. URL: <https://studfile.net/preview/5453999/page:5/> (дата звернення 23.02.2023)
6. Художній образ в декоративній композиції. URL: <http://arts-library.com.ua/bitstream/123456789/9C..PDF> (дата звернення 23.02.2023)
7. Основні техніки роботи гуашшю. URL: <https://jak.koshachek.com/articles/osnovni-tehniki-zhivopisu-guashshju.html> (дата звернення 24.02.2023)
8. Гуаш. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%83%D0%B0%D1%88> (дата звернення 24.02.2023)
9. Декоративная живопись или искусство украшать. URL: <https://izokurs.ru/blog/dekorativnaya-zhivopis-ili-iskusstvo-ukrashat/> (дата звернення 25.02.2023)
10. Історія українського мистецтва: у 5 т. / голов. ред. Г. Скрипник ; наук. ред. Т. Кара-Васильєва. НАН України, ІМФЕ ім. М.Т.Рильського - Київ, 2007
11. Жердзицький В. Живопис. Техніка і технологія / В. Жердзицький. – Харків : Колорит. – 2006. – 327 с. : іл.

12. KYIV GALLERY. URL: <https://kyiv.gallery/> (дата звернення 25.02.2023)
13. Посібник. Основи формальної композиції: для студентів напряму 6.020205 «Образотворче мистецтво» / Електроний ресурс: http://repository.dnu.dp.ua:1100/upload/9fa57103c48cb387ec75061c5f0cfbe5Polovna-Vasil'yeva-O.A_OSNOVI--FORMAL'NOYI--KOMPOZICIYI.pdf / Укладач О.А. Половна-Васильєва – Дніпропетровськ, Роял – Принт, 2015. – 34 с.
14. Зайцева В. І. Практика композиції навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти / Зайцева В. І./ Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2021. – 116 с.
15. Яковлев М.І. Композиція + геометрія: монографія. Київ : Каравела, 2007. 240 с.